

Sygn. akt II USKP 55/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku M. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.

o należność z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 maja 2021 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 19 lutego 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 8 grudnia 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. stwierdził, że M. P. jest jego dłużnikiem z tytułu:

- nieopłaconych składek za osobę prowadzącą działalność gospodarczą na ubezpieczenia społeczne - w ramach zakresów numerów deklaracji 01-39 - za

okres od marca 2004 r. do listopada 2007 r. w kwocie 22.022,38 zł, odsetek za zwłokę w kwocie 23.029,03 zł, opłaty dodatkowej w kwocie 1.787,33 zł, kosztów upomnienia w kwocie 413,60 zł; na ubezpieczenie zdrowotne - w ramach zakresów numerów deklaracji 01-39 - za okres od kwietnia 2004 r. do listopada 2007 r. w kwocie 7.176,25 zł, odsetek za zwłokę w kwocie 7.417,34 zł, opłaty dodatkowej w kwocie 450,36 zł i kosztów upomnienia w kwocie 70,40 zł; na Fundusz Pracy - w ramach zakresów numerów deklaracji 01-39 - za okres od kwietnia 2005 r. do listopada 2007 r. w kwocie 1.164,38 zł, odsetek za zwłokę w kwocie 1.140,17 zł; opłaty dodatkowej w kwocie 79,29 zł, kosztów upomnienia w kwocie 70,40 zł;

- nieopłaconych składek za innych ubezpieczonych na ubezpieczenia społeczne w ramach zakresów numerów deklaracji 01-39 - za okres od marca 2004 r. do listopada 2007 r. - w kwocie 27.825,82 zł, odsetek za zwłokę w kwocie 28.320,97 zł, opłaty dodatkowej w kwocie 3.372,67 zł; na ubezpieczenie zdrowotne - w ramach zakresów numerów deklaracji 01- 39 za okres od kwietnia 2004 r. do listopada 2007 r. w kwocie 4.624,36 zł, odsetek za zwłokę w kwocie 4.559,66 zł, opłaty dodatkowej w kwocie 379,64 zł; na FPIFGŚP - w ramach zakresów numerów deklaracji 01-39 za okres od kwietnia 2005 r. do listopada 2007 r. w kwocie 1.196,01 zł, odsetek za zwłokę w kwocie 1.126,83 zł; opłaty dodatkowej w kwocie 100,71 zł, tj. łącznie 136.327,60 zł.

W wyniku apelacji odwołującego się, wyrokiem z dnia 29 listopada 2016 r., Sąd Apelacyjny w (...) uchylił powyższy wyrok oraz poprzedzającą go decyzję i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu.

Na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego, Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 11 maja 2017 r. uchylił wyrok powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z dnia 19 lutego 2019 r., zmienił wyrok Sądu Okręgowego w T. z dnia 30 marca 2016 r. i poprzedzającą go decyzję z dnia 8 grudnia 2014 r. w części w ten sposób, że w punkcie I. ustalił, iż:

a) z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne za innych ubezpieczonych w ramach zakresów numerów deklaracji 01-39 za okres od marca 2004 r. do listopada 2007 r.,

b) z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne za innych ubezpieczonych w ramach zakresów numerów deklaracji 01-39 za okres od kwietnia 2004 r. do listopada 2007 r.,

c) z tytułu składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za innych ubezpieczonych w ramach zakresów numerów deklaracji 01-39 za okres od kwietnia 2005 r. do listopada 2007 r.

- M. P. nie posiada zadłużenia wraz z odsetkami, w związku z czym uchylił decyzję w tym zakresie odnośnie do opłaty dodatkowej i kosztów upomnienia;

zadłużenie M. P. z tytułu:

a) składek na ubezpieczenie społeczne za osobę prowadzącą działalność gospodarczą w ramach zakresów numerów deklaracji 01-39 za okres od marca 2004 r. do listopada 2007 r. wynosi 11.659,43 zł; odsetek za zwłokę wynosi 5.323,66 zł,

b) składek na ubezpieczenie zdrowotne w ramach zakresów numerów deklaracji 01-39 za okres od kwietnia 2004 r. do listopada 2007 r. wynosi 4.138,64 zł; odsetek za zwłokę wynosi 1.945,12 zł,

c) składek na Fundusz Pracy w ramach zakresów numerów deklaracji 01-39 za okres od kwietnia 2005 r. do listopada 2007 r. wynosi 990,78 zł; odsetek za zwłokę wynosi 481,54 zł;

w punkcie II. oddalił apelację w pozostałym zakresie, w punkcie III. orzekł o kosztach procesu.

W sprawie ustalono, że M. P. z tytułu prowadzonej do listopada 2007 r. działalności gospodarczej posiadał zadłużenie wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu składek za pracowników i za siebie jako osobę prowadzącą tę działalność. Wyrokiem Sądu Rejonowego w G. z dnia 3 października 2007 r. M.P. został skazany za to, że w okresie od lutego 2002 r. do października 2003 r., prowadząc działalność gospodarczą Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Usługowo - Handlowe M., uporczywie naruszał prawa swoich pracowników wynikające z ubezpieczenia społecznego w ten sposób, że nie odprowadził należnych składek do ZUS, działając tym samym na szkodę tych pracowników (wymienionych w wyroku), tj. za występki z art. 218 k.k. w związku z art. 12 k.k. na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem na okres 3 lat. Jednocześnie

w wyroku tym na podstawie art. 72 § 2 k.k. zobowiązano M. P. do naprawienia szkody przez zapłatę kwoty 27.533,84 zł w terminie jednego roku od uprawomocnienia się wyroku na konta poszczególnych zatrudnionych pracowników prowadzone przez organ rentowy. Innym wyrokiem z dnia 3 października 2007 r. Sądu Rejonowego w G. M.P. został skazany za to, że w okresie od listopada 2003 r. do czerwca 2006 r., prowadząc działalność gospodarczą Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Usługowo - Handlowe M., uporczywie naruszył prawa swoich pracowników wynikające z ubezpieczenia społecznego w ten sposób, że nie odprowadził należnych składek do ZUS, działając tym samym na szkodę tych pracowników (wymienionych w wyroku), tj. za występki z art. 218 k.k. w związku z art. 12 k.k. na karę 10 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem na okres 4 lat. Jednocześnie w wyroku tym na podstawie art. 72 § 2 k.k. zobowiązano M. P. do naprawienia szkody przez zapłatę kwoty 46.781,97 zł terminie jednego roku od uprawomocnienia się wyroku na konta poszczególnych zatrudnionych pracowników prowadzone przez organ rentowy.

Powyższe wyroki uprawomocniły się w dniu 20 listopada 2007 r., przy czym w wyznaczonych w tych wyrokach terminach M. P. nie wpłacił organowi rentowemu kwot w nich wskazanych.

W dniu 17 stycznia 2011 r. M. P., wypełniając druki poleceń przelewu, dokonał wpłaty do Banku (...) w B. Oddział w G. na konto ZUS Oddział w T. kwot: 23.666,57 zł z oznaczeniem tytułu wpłaty jako: „składka na ubezpieczenie społeczne wyrok nr (...)/06”, 3.833,90 zł z oznaczeniem tytułu wpłaty jako: „składka na ubezpieczenie zdrowotne sygn. akt (...)/06”, 33,37 zł z oznaczeniem tytułu wpłaty jako: „Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych sygn. akt II K (...)/07”, 36.455,94 zł z oznaczeniem tytułu wpłaty jako: „ubezpieczenia społeczne sygn. akt II K (...)/07”, 8.313,55 zł z oznaczeniem tytułu wpłaty jako: „ubezpieczenia zdrowotne sygn. akt II K (...)/07”, 2012,48 zł z oznaczeniem tytułu wpłaty jako: „Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych sygn. akt II K (...)/07”.

Powyższe wpłaty zostały przez bank przekazane do ZUS na konta wskazane przez M. P., ponadto zostały umieszczone informacje dotyczące rodzaju składki (51, 52, 53),

identyfikator płatnika (...), PESEL (...), identyfikacja składki (...), powyższe dane umieszczono zgodnie z formatem przelewów ZUS.

Z uwagi na to, że w dniu 17 stycznia 2011 r. zaległości za luty 2002 r. były już opłacone, ZUS zaliczył powyższe wpłaty na pokrycie składek wraz z należnymi odsetkami za zwłokę liczonymi do dnia zapłaty oraz kosztami upomnienia w następujący sposób: składki na ubezpieczenia społeczne - za okres od lipca do października 2002 r., za październik i grudzień 2002 r. oraz za okres od lutego 2003 r. do marca 2004 r. w łącznej kwocie 31.058,11 zł plus odsetki w łącznej wysokości 28.924,00 zł oraz koszty upomnienia w kwocie 140,40 zł; składki na ubezpieczenie zdrowotne - za okres od sierpnia do października 2002 r., za grudzień 2002 r. oraz za okres od lutego 2003 r. do maja 2004 r. w łącznej kwocie 6.307,45 zł plus odsetki w łącznej wysokości 3.788,00 zł oraz koszty upomnienia w kwocie 52,00 zł; składki na FPIFGŚP - za okres grudnia 2003 r. do kwietnia 2005 r. w łącznej kwocie 1.144,85 zł plus odsetki w łącznej wysokości 901,00 zł.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zarachowanie przez organ rentowy wpłat dokonanych przez odwołującego się w dniu 17 stycznia 2011 r. było nieprawidłowe. Sąd wskazał, że kluczowe znaczenie ma w tej kwestii okoliczność, że wpłaty te jednoznaczny sposób miały na celu realizację obowiązku naprawienia szkody określonego w wyrokach karnych Sądu Rejonowego w G. w sprawach o sygn. akt II K (...)/07 i II K (...)/06. W związku ze skazaniem za te występki orzeczono w stosunku do odwołującego się warunek probacyjny na podstawie art. 72 § 2 k.k., a mianowicie obowiązek naprawienia szkody przez zapłatę określonych kwot pieniężnych do ZUS na konta poszczególnych pracowników. Co istotne, przestępstwo z art. 218 § 1 k.k. popełnione może być wyłącznie przeciwko pracownikowi, tj. osobie zatrudnionej na podstawie umowy o pracę, natomiast nieodprowadzanie należnych składek na własne ubezpieczenia nie jest przestępstwem, nie było przedmiotem postępowań karnych w sprawach prowadzonych przez Sąd Rejonowy w G., w związku z czym oczywiste jest, że obowiązek naprawienia szkody nie mógł się odnosić do zaległości składkowych dotyczących odwołującego się jako osoby prowadzącej działalność gospodarczą.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że art. 11 k.p.c. nakłada na sąd obowiązek uwzględnienia ustaleń wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa. Istota związania wynikającego z cytowanego powyżej przepisu polega na wyłączeniu dokonywania w postępowaniu cywilnym ustaleń faktycznych innych niż te, które zawarł sąd karny w sentencji wyroku skazującego. Wskazane przez odwołującego się tytuły wpłat gotówkowych, nawiązywały do rodzaju składek oraz sygnatur spraw karnych i tym samym w jednoznaczny sposób określały dyspozycję i wolę odwołującego się, aby wpłaty te zaliczone zostały na poczet nałożonych wyrokami karnymi obowiązków naprawienia szkody (art. 72 § 2 k.k.). Zatem w niniejszej sprawie zachodził szczególny przypadek, który wyłączał możliwość zastosowania przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany ZUS i wpłaty dokonane przez odwołującego się w dniu 17 stycznia 2011 r. należało rozliczyć zgodnie z treścią tytułu wpłaty.

Przyjęty sposób zarachowania wpłat spowodował, że odwołujący się nie posiada zadłużenia z tytułu składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za zatrudnianych pracowników. Jako że suma kwot wpłaconych przez odwołującego się w dniu 17 stycznia 2011 r. przewyższała sumę zaległości z tytułu składek (należności głównych), pozostała kwota pozwalała na całkowite rozliczenie odsetek za zwłokę w opłacaniu powyższych zaległości składkowych i w tym zakresie odwołujący się także nie posiada względem organu rentowego żadnego zadłużenia. Skoro zaś odwołujący się nie posiada zadłużenia z tytułu składek i odsetek za zatrudnianych przez siebie pracowników, to tym samym niezasadne było naliczenie przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji opłaty dodatkowej i kosztów upomnienia, w związku z tym zadłużenie z tego tytułu w ogóle nie powstało. Ponadto pozostała po dokonaniu powyższych odliczeń kwota z tytułu wpłat dokonanych przez odwołującego się pozwalała dodatkowo na proporcjonalne pomniejszenie zaległości z tytułu składek wraz z odsetkami za odwołującego się jako osoby prowadzącej działalność gospodarczą, ograniczając wysokość zadłużenia na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych do kwoty 11.659,43 zł - wraz z odsetkami za zwłokę w wysokości

5.323,66 zł, na Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych do kwoty 4.138,64 zł - wraz z odsetkami za zwłokę w wysokości 1.945,12 zł oraz na Fundusz Pracy do kwoty 990,78 zł - wraz z odsetkami za zwłokę w wysokości 481,54 zł.

Organ rentowy zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną, zarzucając:

I. naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na wynik sprawy tj.: (-) art. 11 k.p.c., przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wydane w sprawie M.P. wyroki karne wiązały zarówno organ rentowy, jak i odwołującego się, również w zakresie sposobu zarachowania wpłat dokonanych przez odwołującego 17 stycznia 2011 r. tytułem nałożonego na niego obowiązku naprawienia szkody (art. 72 § 2 k.k.), z pominięciem zasad wynikających z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 2017 r., poz. 1831); (-) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c., przez pominięcie dowodu w postaci dokumentów znajdujących się w sprawach akt karnych, tj. pism organu rentowego z dnia 10 września 2007 r. wraz załączonymi doń załącznikami znajdujących się w aktach spraw karnych o sygnaturach: II K (...) /07 i II K (...) /06, z których wynika, że orzeczona wyrokami karnymi wysokość szkody obejmowała należności składkowe za pracowników M.P., jak i za niego samego; (-) art. 217 § 1 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. w związku z art. 278 § 1 k.p.c. i art. 286 k.p.c., przez oddalenie wniosku organu rentowego w przedmiocie dopuszczenia dowodu z opinii innego biegłego z zakresu księgowości, co w konsekwencji spowodowało, że Sąd zaniechał dostatecznego wyjaśnienia wszystkich istotnych przedstawionych przez organ zarzutów co do wydanej w sprawie opinii biegłego z zakresu księgowości, mimo że konieczne były dalsze wiadomości specjalistyczne - naruszenie tych przepisów miało istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, albowiem uwzględnienie okoliczności wynikających z tych dowodów mogło doprowadzić do przyjęcia odmiennych aniżeli te wynikające z zaskarżonego wyroku ustaleń;

II. naruszenie prawa materialnego tj.: (-) art. 49 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2021 r., poz. 423) w związku z § 1 pkt 2, § 11 ust. 1, § 13 ust. 1 i ust. 2, § 15 ust. 1, § 16 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z

dnia 18 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych, przez ich pominięcie w sytuacji, gdy regulacja tego rozporządzenia ma pierwszeństwo i zastosowanie nie tylko, gdy płatnik składek opłaca i składki i je przekazuje niezgodnie z przepisami (§ 1 pkt 2 rozporządzenia), ale również w sytuacji rozliczenia kwoty zasądzonej na podstawie skazującego wyroku karnego tytułem naprawienia szkody z uwagi na konieczność zachowania jednolitego porządku w tym zakresie; (-) art. 23 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 63 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 1325 ze zm.) oraz art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 55 Ordynacji podatkowej, przez ich pominięcie.

Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Najdalej idącym zarzutem skargi kasacyjnej jest zarzut naruszenia art. 49 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (w związku z § 1 pkt 2, § 11 ust. 1, § 13 ust. 1 i ust. 2, § 15 ust. 1, § 16 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych, przez ich niezastosowanie.

Skarżący nie zgadza z się ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego, że wykonanie przez odwołującego się orzeczonych wyrokiem karnym środków probacyjnych (zapłacenie określonych kwot tytułem naprawienia szkody) wyłączało możliwość zastosowania przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 2008 r. w sprawie

szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany ZUS a wpłaty dokonane przez odwołującego w dniu 17 stycznia 2011 r. należało rozliczyć zgodnie z treścią tytułu wpłaty (tj. zaliczyć na poczet zaległych składek pracowników).

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 lipca 2009 r., I UK 52/09 (LEX nr 529677), moc wiążąca wyroków karnych została wprowadzona dla uniknięcia możliwości wydawania na podstawie tych samych stanów faktycznych różnych orzeczeń w sprawach cywilnych i karnych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2004 r., I CK 137/03, LEX nr 1615840). W orzecznictwie Sądu Najwyższego akcentuje się konieczność traktowania art. 11 k.p.c., ustanawiającego związanie sądu cywilnego ustaleniami prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa, jako normy szczególnej, będącej wyjątkiem od zasady swobodnej oceny dowodów i poczynionych w wyniku tej oceny ustaleń sądu cywilnego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2007 r., I CSK 105/07, LEX nr 287769).

Z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika też, że sąd cywilny wiąże tylko zawarte w sentencji wyroku karnego skazującego ustalenia okoliczności, dotyczące osoby sprawcy czynu przypisanego oskarżonemu i przedmiotu przestępstwa (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 1965 r., I PR 130/63, niepublikowane; z dnia 8 stycznia 2004 r., I CK 137/03, LEX nr 1615840; postanowienie z dnia 28 sierpnia 2002 r., II UK 41/02, LEX nr 571979). Natomiast zawarte w wyroku karnym ustalenie wysokości szkody osoby pokrzywdzonej nie wiąże sądu cywilnego, gdy ma ono charakter ocenny i stanowi ustalenie posiłkowe. Wyjątek od tej zasady stanowią wypadki dotyczące prawomocnego skazania w postępowaniu karnym za zabór w celu przywłaszczenia lub za przywłaszczenie konkretnej rzeczy. Wówczas bowiem określona w wyroku karnym wartość rzeczy będącej przedmiotem zagarnięcia lub przywłaszczenia staje się elementem istoty przypisanego sprawcy przestępstwa i jako taka wiąże sąd cywilny (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1961 r. OSNCP 1963 nr 1, poz. 13; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2005 r., III CK 642/04, LEX nr 177207). Dopuszczalne jest zatem dochodzenie świadczeń ponad orzeczony w wyroku wymiar obowiązku naprawienia szkody powodowi przez pozwanego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2007 r., I CSK 105/07 LEX nr 287769). W konsekwencji Sąd Najwyższy ocenił, że nałożony wyrokiem sądu karnego obowiązek

naprawienia szkody przez wpłatę określonej kwoty wiąże sąd cywilny jedynie w ten sposób, że pokrzywdzony nie może jeszcze raz dochodzić w postępowaniu cywilnym pełnej kwoty stanowiącej równowartość wyrządzonej mu szkody, lecz jedynie różnicy między kwotą zasądzoną wyrokiem sądu karnego a kwotą rzeczywiście poniesionego uszczerbku.

Również w wyroku z dnia 20 grudnia 2018 r., II CSK 754/17 (OSNC 2019 nr 10, poz. 102) Sąd Najwyższy poczynił rozważania odnośnie do przypadku, w którym obowiązek naprawienia szkody został nałożony w wyroku sądu karnego z urzędu jako środek probacyjny (art. 72 § 2 k.k.). Wskazał, że do wyroku tego zastosowanie mają reguły wynikające z art. 415 k.p.k. Dotyczy to reguły, że sąd karny nie orzeka obowiązku naprawienia szkody w razie, gdy roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono (dawniej art. 415 § 5 zdanie drugie k.p.k., a obecnie art. 415 § 1 zdanie drugie k.p.k., por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 listopada 2006 r., IV KK 328/06, OSNKW 2007 nr 2, poz. 14; z dnia 3 września 2009 r., V KK 149/09, Biul. PK 2009 nr 8, s. 17; z dnia 18 stycznia 2013 r., V KK 378/12, LEX nr 1277805, i z dnia 7 maja 2013 r., II KK 268/12, LEX nr 1313135), jak również reguły, że - w wypadku, gdy nałożony na skazanego obowiązek naprawienia szkody nie pokrywa całej szkody - pokrzywdzony może dochodzić dodatkowych roszczeń w postępowaniu cywilnym (dawniej art. 415 § 6 k.p.k., a obecnie art. 415 § 2 k.p.k., por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2007 r., III CZP 51/07, OSNC-ZD 2008 nr 2, poz. 43). Drugą z tych reguł należy *a contrario* wyklądać w ten sposób, że wyrok sądu karnego o obowiązku naprawienia szkody nałożonym na skazanego zgodnie z art. 72 § 2 k.k. tworzy - w zakresie rozstrzygnięcia o tym obowiązku - stan *rei iudicatae*, w związku z czym w zakresie, w którym istnieje ten stan, powództwo o zasądzenie odszkodowania przed sądem w postępowaniu cywilnym jest niedopuszczalne (stosownie do tego, kiedy zapadł wyrok karny, w procesie cywilnym zastosowanie ma wtedy albo art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., albo art. 355 § 1 k.p.c., por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 1975 r., III CRN 38/74, LEX nr 7684). Dopełnieniem tego stanu rzeczy jest kwalifikowanie wyroku karnego w części nakładającej obowiązek naprawienia szkody na podstawie art. 72 § 2 k.k. jako orzeczenia co do roszczeń majątkowych, stanowiącego tytuł egzekucyjny i podlegającego zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności (art. 107 § 1 i 2 k.p.k., por. uchwałę Sądu

Najwyższego z dnia 29 czerwca 2007 r., III CZP 51/07; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2014 r., V KK 347/14, OSNKW 2015 nr 5, poz. 45).

Przyjęcie, że art. 415 § 2 (dawniej art. 415 § 6) k.p.k. odnosi się do wyroku sądu karnego w części nakładającej obowiązek naprawienia szkody na podstawie art. 72 § 2 k.k., ma istotne konsekwencje. Oznacza to, że w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w takim wyroku wykluczone jest powództwo przed sądem cywilnym o odszkodowanie (art. 199 § 1 pkt 2 względnie art. 355 § 1 k.p.c.). Zarazem jednak w tym zakresie wyrok sądu karnego - będąc podstawą egzekucji po zaopatrzeniu go w klauzulę wykonalności (art. 107 § 2 k.p.k.) - wyklucza możliwość podważania istnienia obowiązku naprawienia szkody przez skazanego (dłużnika) w postępowaniu cywilnym w drodze powództwa opozycyjnego (art. 840 k.p.c.) albo - po jego skutecznej egzekucji - w drodze powództwa opartego na przepisach o zwrocie bezpodstawnego wzbogacenia lub odpowiedzialności deliktowej z powołaniem się na okoliczności istniejące przed wydaniem tego wyroku (zamknięciem rozprawy, która poprzedzała jego wydanie) przez sąd karny. Nie sposób przyjąć, że wyrok sądu karnego działa tylko „jednostronnie”, tj. stanowi tylko przeszkodę procesową, a nie ma znaczenia jako rozstrzygnięcie wiążące (prawomocnie) przesądzające o istnieniu uprawnienia do odszkodowania. Z mocy art. 415 § 2 (dawniej art. 415 § 6) k.p.k. wyrok ten ma więc w postępowaniu cywilnym takie same skutki prawomocności materialnej (moc wiążąca oraz powaga rzeczy osądzonej), jakie dla wyroku sądu cywilnego wynikają z art. 365 § 1 i art. 366 k.p.c. W naturalny sposób skutki te - w aspekcie czasowym - obejmują taki sam skutek prekluzji materiału procesowego sprawy, w której zapadł wyrok karny, jak skutek prekluzji, który związany jest z prawomocnym wyrokiem sądu cywilnego.

Podzielając te poglądy, Sąd Najwyższy uznaje, że orzeczony w wyroku karnym obowiązek naprawienia szkody na podstawie art. 72 § 2 k.k. powoduje, że organ rentowy po raz wtóry nie może dochodzić zapłaty objętych tym środkiem składek za pracowników. W konsekwencji, naprawienie szkody skutkuje tym, że wpłaty z tego tytułu muszą być zaliczone (w pierwszej kolejności) na poczet tych należności, które stały się podstawą obliczenia wysokości szkody podlegającej naprawieniu i tym samym zarzut naruszenia art. 11 k.p.c. oraz wskazanych w skardze przepisów prawa materialnego są bezzasadne.

Nie jest też usprawiedliwiony zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c., przez pominięcie dowodu w postaci dokumentów znajdujących się w sprawach akt karnych. Rację ma bowiem Sąd drugiej instancji, że nieodprowadzanie należnych składek na własne ubezpieczenia nie jest przestępstwem, w związku z czym oczywiste jest, że obowiązek naprawienia szkody nie mógł się odnosić do zaległości składkowych dotyczących odwołującego się jako osoby prowadzącej działalność gospodarczą.

Natomiast na uwzględnienie zasługuje zarzut naruszenia art. 217 § 1 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. w związku z art. 278 § 1 k.p.c. i art. 286 k.p.c. przez oddalenie wniosku organu rentowego o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego z zakresu księgowości.

Z motywów zaskarżonego wyroku wynika, że biegły ustalił wysokość zaległości składkowych (należnych za pracowników zatrudnianych przez odwołującego się) za okres od marca 2004 r. do listopada 2007 r., a wskazane przez niego w tej kwestii kwoty zgadzają się z kwotami ujętymi w zaskarżonej decyzji z dnia 8 grudnia 2014 r. i dotyczącymi nieopłaconych składek za pracowników: 27.825,82 zł – na FUS, 4.624,36 zł – na FUZ, 1.196,01 zł - na FPiFGŚP – razem 33.346,19 zł. Różni się jedynie kwota odsetek, a to z tego względu, że biegły obliczył je do 17 stycznia 2011 r. (uznając go za dzień dokonania przez odwołującego się spłaty wszystkich należności pracowniczych). Skarżący tymczasem twierdzi, że podane w tej decyzji kwoty dotyczące należności pracowniczych obliczone zostały z uwzględnieniem zarachowania wpłat dokonanych 17 stycznia 2011 r. - choć nie w taki sposób, jak uczynił to Sąd drugiej instancji. Jak należy rozumieć, skarżący wskazuje, że wpłaty te częściowo zostały zaliczone na poczet pracowniczych zaległości składkowych, stąd proste odliczenie dokonanych wpłat od kwot wynikających z decyzji z dnia 8 grudnia 2014 r. (dotyczących pracowników) powoduje – wprawdzie nie w pełni - ale jednak podwójne ich zarachowanie. Potwierdzałoby to ustalenie faktyczne, z którego wynika, że ZUS zaliczył powyższe wpłaty na pokrycie składek wraz z należnymi odsetkami za zwłokę liczonymi do dnia zapłaty oraz kosztami upomnienia – bez wskazania, że dotyczyło to wyłącznie składek należnych od odwołującego się z tytułu prowadzonej działalności. Zarzut taki, choć rzeczywiście mało precyzyjny, skarżący podnosił w zastrzeżeniach do opinii

biegłego z dnia 7 stycznia 2019 r. i kwestia ta powinna być zweryfikowana na podstawie kolejnego dowodu z opinii biegłego (nawet tego samego), który odnosiłby się do daty zadłużenia istniejącego 17 stycznia 2011 r. i przedstawiałby czytelnie sposób zarachowania konkretnych kwot.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.